

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

ВОЛОЩУК НАДІЯ ЮРІЇВНА

УДК 332.122 (477.87):334.012.64

**РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СФЕРИ МАЛОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА**

**Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка**

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук**

Чернігів – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Закарпатській державній сільськогосподарській дослідній станції Національної академії аграрних наук України

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Газуда Леся Михайлівна,
ДВНЗ „Ужгородський національний
Університет” МОН України,
доцент кафедри економіки підприємства,
м. Ужгород

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор, академік НААН
України
заслужений діяч науки і техніки України
Малік Микола Йосипович
Національний науковий центр "Інститут аграрної
економіки" Національної академії аграрних наук
України,
завідувач відділу розвитку підприємництва і кооперації

кандидат економічних наук, доцент
Шадюра-Никипорець Наталія Тимофіївна
Чернігівський національний технологічний
університет, МОН України,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки

Захист відбудеться „26” лютого 2016 року о 14 год. 30 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.051.01 Чернігівського національного технологічного університету Міністерства освіти і науки України за адресою: 14027, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Чернігівського національного технологічного університету за адресою: 14027, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Автореферат розісланий „26” січня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

І. В. Соломаха

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Розвиток малого підприємництва, як специфічної сфери ринкових відносин відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку регіонів України. Результативність його функціонування пов'язують із новаційними змінами у структурній модернізації регіональної економіки, вирішенні соціальних проблем у процесі життєзабезпечення населення та раціонального природокористування і охорони довкілля. Ефективний розвиток сфери малого підприємництва формує конкурентне середовище для суб'єктів господарювання різних видів економічної діяльності в системі регіональної економіки, для розвитку яких є сприятливі умови і ресурсний потенціал, зацікавленість іноземних і вітчизняних інвесторів. При цьому успішна діяльність сфери малого підприємництва вирішує ряд важливих завдань у забезпеченні регіонального розвитку, зокрема сприяє поповненню бюджетів різних рівнів, насиченню споживчого ринку товарами та послугами, формуючи нові робочі місця, підвищуючи зайнятість населення і знижуючи при цьому рівень безробіття.

В суспільстві сформувалися певні принципи щодо становлення і розвитку суб'єктів малого підприємництва. Цей вид господарювання за роки незалежності України пройшов складний організаційний шлях становлення і розвитку з утвердженням певних тенденцій підприємницької діяльності. Визначилися напрями господарювання малих підприємницьких структур, окреслилися першочергові завдання їх подальшого функціонування і розвитку, сформувалася суспільна думка щодо їх діяльності.

Актуалізація розвитку малого підприємництва в умовах децентралізації владних повноважень потребує особливої уваги з боку держави, оскільки утвердження позитивних тенденцій і реалізація заходів щодо удосконалення підприємницької діяльності в регіоні перебувають у прямій залежності від формування цілеспрямованої, послідовної та прогнозованої державної регуляторної політики та дій місцевої влади і управлінських органів у сфері господарської діяльності. Активізація його зростання базуватиметься на дієвому інституційному забезпеченні, усуненні адміністративних бар'єрів та зменшенні регуляторних факторів функціонування суб'єктів підприємництва, формуванні механізму фінансової підтримки та заохоченні інвестування у сферу малого бізнесу, підвищенні ефективної співпраці у форматі держава-бізнес-соціум.

Комплексному теоретико-практичному дослідженню питань становлення, функціонування і розвитку сфери малого підприємництва, формування його інноваційного потенціалу в умовах поглиблення ринкових відносин присвятили свої праці вітчизняні вчені – О.Амоша, В.Геєць, В.Бондаренко, М.Бутко, З.Варналій, В.Василенко, З.Герасимчук, Л.Газуда, Б.Данилишин, М.Долішній, С.Дорогунцов, В.Захарченко, В.Збарський, М.Козоріз, І.Комарницький, В.Кредісов, М.Лендел, М.Малік, А.Мельник, Т.Пепа, В.Удовиченко, В.Худолий, Л.Чернюк, М.Чумаченко, А.Чухно, Н.Шадура-Никипорець, С.Шкарлет.

Важливість наукової проблеми недостатність її розроблення та складні завдання щодо удосконалення державної і регіональної підтримки малого

підприємництва в умовах децентралізації владних повноважень є актуальною підставою до проведення дисертаційного дослідження відповідно до обраної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційної роботи є складовою частиною тематики науково-дослідних робіт «Структурна політика і регіональні пріоритети розвитку Закарпатської області в умовах економічної трансформації» (державний реєстраційний номер 0105U004082) та «Інституційне забезпечення розвитку пріоритетних сфер економіки Закарпаття – основа інтеграції регіональної господарської системи в посткризовий період» ДВНЗ «Ужгородський національний університет», складовою проекту Регіональної програми розвитку малого і середнього підприємництва в Закарпатській області на 2015-2016 роки, Програми економічного і соціального розвитку Закарпатської області на 2015 рік та основні напрями розвитку на 2014 і 2015 рр., а також на коротко-, середньо- і довготривалу перспективи сталого розвитку області. У ході виконання дослідження автором розроблено рекомендації щодо удосконалення регіональних підходів до забезпечення результативного розвитку малого підприємництва.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо модернізації сфери малого підприємництва в умовах децентралізації владних повноважень і посилення процесів євроінтеграції. Досягнення сформульованої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- узагальнити теоретико-методичні засади становлення і розвитку підприємницької діяльності в умовах відкритості ринкового середовища;
- обґрунтувати економічну сутність та виокремити класифікаційні ознаки малого підприємництва;
- визначити роль і місце малого підприємництва в економічному та соціальному розвитку регіону;
- проаналізувати особливості та передумови становлення та розвитку сфери малого підприємництва регіону;
- здійснити факторний аналіз умов регіонального розвитку сфери малого підприємництва;
- провести оцінку ефективності функціонування малих підприємств регіону за видами економічної діяльності;
- розкрити особливості державної підтримки і регулювання сфери малого підприємництва;
- визначити форми активізації розвитку сфери малого бізнесу в умовах децентралізації владних повноважень з врахуванням зарубіжного досвіду і можливості його використання на рівні регіону.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування і розвитку сфери малого підприємництва в економічній системі регіону.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних, методичних і прикладних засад розвитку сфери малого підприємництва з

урахуванням процесів децентралізації владних повноважень і активізації процесів євроінтеграції.

Методи дослідження. Теоретико-методичною основою проведених досліджень є положення сучасної економічної теорії з проблем забезпечення ефективного функціонування сфери малого підприємництва в межах економічної системи регіону.

При виконанні дисертаційного дослідження застосовувалися загальноприйняті в економічній науці методи: *монографічний* – при узагальненні наукових підходів і поглядів вчених на досліджувані проблеми; *узагальнення та наукової абстракції* – з метою конкретизації понятійно-категоріального апарату та окреслення економічної сутності та виокремленні класифікаційних ознак малого підприємництва; *системно-структурного підходу* – при дослідженні регіональних передумов становлення і розвитку сфери малого підприємництва; *статистико-економічного аналізу* – при здійсненні факторного аналізу умов розвитку сфери малого підприємництва регіону; *порівняльного аналізу* – при здійсненні порівняльної оцінки ефективності функціонування малих підприємств регіону за пріоритетними видами економічної; *графічний та картографічний* – при наглядному зображенні результатів оцінки рівнів розвитку сфери малого підприємництва регіону; *статистичних групувань* – при формуванні табличних матеріалів і узагальненні статистичних даних щодо діяльності суб'єктів господарювання у сфері малого бізнесу; *прогнозування* – при розробці перспективних напрямів активізації розвитку сфери малого підприємництва.

Інформаційну базу дослідження становили Конституція України, Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів України та інші нормативно-правові акти, що регламентують розвиток підприємницького середовища; наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів з проблем функціонування сфери малого підприємництва; аналітичні доповіді Міністерства економічного розвитку і торгівлі України; статистична та звітна інформація, яка характеризує особливості підприємницької діяльності у сфері малого бізнесу на рівні регіону; матеріали науково-дослідних робіт ДВНЗ „Ужгородський національний університет”, монографії та періодичні видання, інформаційні ресурси світової комп'ютерної мережі Internet, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад становлення, функціонування і розвитку сфери малого підприємництва в системі регіональної економіки. У результаті дисертаційного дослідження отримано такі основні положення, що визначають наукову новизну.

Вперше:

- запропоновано концептуальні підходи до формування сприятливого середовища на рівні територіальних громад для функціонування сфери малого підприємництва регіону, що передбачає розробку стратегічних напрямів розвитку малого бізнесу на основі прогнозування тенденцій основних факторів

впливу на його зростання, реалізація яких сприятиме активізації діяльності регіональних суб'єктів господарювання у сфері малого підприємництва.

Удосконалено:

- понятійно-категоріальний апарат сфери малого підприємництва через авторське визначення сутності цього поняття, як важливої складової регіональної економіки, роль якого актуалізується через його функціональність та прояв у конкретних видах економічної діяльності, які на відміну від існуючих підходів, враховують регіональні особливості та пріоритети в розвитку, зокрема географічного положення, ментальності та етнокультурних традицій населення регіону;

- теоретичні підходи до розкриття сутності підприємницького середовища через схематичну розробку складових забезпечення функціонування підприємницької діяльності в якій, у порівнянні з діючою практикою, структуровано фактори впливу, види та моделі підприємництва, суспільні вигоди та владні функції щодо оптимізації підприємницької діяльності;

Дістали подальший розвиток:

- методичний підхід до дослідження особливостей і передумов розвитку сфери малого підприємництва в регіоні через визначення етапів його становлення, що дало змогу здійснити аналіз діяльності суб'єктів господарювання і виявити проблемні ознаки їх ефективного функціонування;

- критерії оцінки конкурентних переваг і деструктивних факторів розвитку сфери малого підприємництва з визначенням їх місця у рейтингу регіональних чинників впливу на ефективність функціонування малого бізнесу;

- процесний підхід до реалізації регіональних програм і проектів з підтримки малого підприємництва з урахуванням досвіду розвинених зарубіжних країн та особливостей регуляторної політики у забезпеченні успішного функціонування сфери малого бізнесу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості застосування запропонованих методичних підходів до забезпечення ефективного функціонування сфери малого підприємництва на основі регіональних особливостей і передумов, що сприятиме його активізації і перспективного зростання.

Рекомендації і пропозиції автора викладені у доповідних записках «Тенденції розвитку малого підприємництва регіону» використано у процесі виконання науково-дослідних робіт Закарпатської державної сільськогосподарської дослідної станції НААН України (довідка № 101 від 16.03.2015 р.), «Оцінка діяльності малих підприємств Закарпатської області за видами економічної діяльності» використані департаментом економічного розвитку і торгівлі Закарпатської обласної державної адміністрації (довідка № 02.1/364 від 18.05.2015 р.) та «Перспективні напрями розвитку малого підприємництва в регіоні» Ужгородською районною державною адміністрацією (довідка № 96 від 14.05.2015 р.) при розробленні Програми розвитку малого і середнього підприємництва в Закарпатській області на 2015-2016 роки та Програми економічного і соціального розвитку Закарпатської області на

2015 рік, а також на коротко-, середньо- і довготривалу перспективи сталого розвитку області.

Матеріали досліджень використано при викладанні навчальних курсів «Регіональна економіка», «Основи підприємницької діяльності», «Фінанси», «Гроші та кредит», «Податкова система» та в системі підготовки бакалаврів за напрямками «Економіка та підприємництво» в Карпатському інституті підприємництва, Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна» (довідка № 53 від 20. 05. 2015 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на міжнародних науково-практичних конференціях та форумах, зокрема: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання гуманітарних, економічних і правових наук та їх інформаційне забезпечення» (м. Хуст, 18-19 вересня 2001 р.); Матеріали II Міжнародної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Научно-техническое развитие: экономика, технологии, управление» (м. Київ, 9-12 квітня 2003 р.); «Розвиток народногосподарського комплексу Карпатського регіону» (м. Хуст, 20-22 травня 2003 р.); Матеріали науково-практичної конференції «Розбудова держави: освіта, наука, економіка» (м. Хуст, 17-19 травня 2004 р.); Молодіжного науково-практичного форуму «Інформаційні технології технології у XXI ст.» (м. Дніпропетровськ, 27-28 квітня 2004); Міжнародної науково-практичної конференції «Внесок вчених Карпатського регіону у світовий розвиток науки, культури, суспільства» (м. Хуст, 19-21 квітня 2005); Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми сталого природокористування в Карпатському регіоні (екологія, освіта, бізнес)» (Хуст-Рахів, 10-11 травня 2006 р.); Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективи економічного зростання: теоретичні та практичні аспекти» (м. Одеса, 19-20 грудня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток національної економіки: теорія і практика» (Івано-Франківськ, 3-4 квітня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інвестиційно-інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах» (Ужгород, 24-25 квітня 2015 р.). Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція: «Проблеми економіки, менеджменту та сільської кооперації» (м. Дубляни 12-13 травня 2015 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 24 наукові праці загальним обсягом 9,9 д.а., в тому числі 7,8 д.а. належить особисто автору, 10 наукових статей опубліковані у фахових виданнях, 3 – у закордонних виданнях, 1 – в інших виданнях, 10 доповідей на наукових конференціях.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Основна частина дисертаційної роботи викладена на 191 сторінці комп'ютерного тексту. Дисертація містить 19 таблиць, 13 рисунків, 10 додатків. Список використаних джерел налічує 184 найменування і викладений на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт та предмет дослідження. Висвітлено наукову новизну одержаних результатів і практичне значення роботи, наведено дані про апробацію основних положень.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади становлення і розвитку сфери малого підприємництва» – здійснено теоретичні узагальнення і виокреслено окремі аспекти розв'язання наукової проблеми щодо становлення, функціонування і розвитку сфери малого підприємництва. Зокрема визначено роль і окреслено економічну сутність малого підприємництва у сфері сталого розвитку регіону, обґрунтовано підходи до визначення економічної категорії «підприємство», «мале підприємство» як типу господарювання, де головним суб'єктом виступає підприємець, який прагне раціонально поєднувати фактори виробництва, на інноваційній основі та на власний ризик здійснює організацію і управління бізнесом з метою отримання підприємницького доходу. Узагальнення системного підходу до сутності малого підприємництва на регіональному рівні дало можливість окреслити доповнюючий аспект, який полягає у врахуванні специфічних особливостей розвитку регіону, зокрема географічне розташування, етнокультурних традицій та ментальності населення.

Забезпечення ефективного функціонування сфери малого підприємництва обумовлюється соціально-економічними явищами і процесами та факторами впливу, які в тій чи іншій мірі сприяють або ж стримують процес розширення підприємницького середовища в різних видах економічної діяльності. Зазначені явища і процеси з метою виявлення взаємозв'язків та взаємовпливу, законів і закономірностей їх проявів у розвитку підприємницької діяльності потребують моніторингових досліджень передусім на рівні регіону.

Дисертантом доведено, що активізація розвитку сфери малого підприємництва, як динамічного і мобільного сектору економіки регіону відіграє важливу роль у процесі формування конкурентного середовища для функціонування підприємницьких структур та вирішення проблем зайнятості населення, підвищення його добробуту, наповнення ринку товарами та послугами, розбудові інфраструктури, економічному і соціальному зростанню та раціональному природокористуванню у регіоні. При цьому особливим видом підприємницької діяльності є інноваційне підприємство, успішність здійснення якого забезпечує синергічний ефект на основі узагальнення і впровадження набутого досвіду у процесі функціонування суб'єктів підприємництва, капіталізації інтелектуального потенціалу підприємця, запровадження його креативного підходу до вирішення проблемних напрямів і окреслення перспектив розвитку підприємницької діяльності, мінімізації ризиків і втрат передусім у новаторському пошуку. Такий вид підприємництва обумовлюється сукупністю спланованих і скоординованих організаційно-технічних та управлінських заходів, цілепокладання яких спрямовується на досягнення результативності функціонування сфери малого бізнесу, передусім

на базі раціонального використання наявного ресурсного потенціалу, можливості його відтворення, примноження і перспективного розвитку.

На основі узагальнення та аналізу багатогранних наукових підходів щодо розуміння сутності поняття "підприємництво" автором сформовано схематичну розробку складових забезпечення функціонування підприємницької діяльності в якій структуровано: фактори впливу, види та моделі підприємництва, суспільні вигоди та функції держави щодо оптимізації підприємницької діяльності (рис. 1).

Рис. 1. Схематичне узагальнення складових забезпечення функціонування підприємницької діяльності

Критерії оцінки сфери підприємницької діяльності базуються на сукупності принципів, які формують певні правила критеріальних вимірів сучасного стану та перспектив розвитку ділової активності в регіоні.

Дисертантом доведено, що розвиток підприємницької сфери регіону базується на методологічних, ситуаційних, цільових та стратегічних принципах.

На основі узагальнення існуючих методів оцінки стану підприємницької діяльності в регіоні нами обґрунтовано доцільність використання інтегрального індексу стану розвитку сфери малого підприємництва за формулами:

$$I_{\text{спр}} = \frac{\sum_{i=1}^n \Pi}{n}; \quad (1)$$

де $I_{\text{спр}}$ - інтегральний індекс стану сфери малого підприємництва в регіоні

Π - показники, які характеризують стан підприємницької діяльності

n - кількість індикаторів

i - вид показника

$I_k, I_o, I_u, I_\phi \dots I_y$ - часткові індекси, які характеризують абсолютний і

відносний рівень регіону по відношенню до загальнодержавного стану в частині кількості суб'єктів (I_k), обсягів реалізації продукції, послуг (I_o), чисельності працюючих (I_u), фінансових показників (I_ϕ), інших показників (I_y), виходячи із завдань дослідження.

$$I_{\text{спр}} = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n (I_o I_u)}; \quad (2)$$

Орієнтуючись на якомога більшу кількість показників зазначимо, що ці індикатори у субнаціональному вимірі обмежуються наявністю достатньої статистичної інформації.

Тому нами пропонується також використання методу кореляційно-регресивного аналізу для визначення впливу базових факторів на стан розвитку сфери підприємництва конкретного регіону.

У другому розділі – «Аналіз регіональних особливостей розвитку сфери малого підприємництва» – висвітлено динаміку і тенденції розвитку сфери малого підприємництва на регіональному рівні, здійснено факторний аналіз особливостей функціонування суб'єктів малого підприємництва за видами економічної діяльності у Закарпатській області.

Дослідження засвідчило, що впродовж 1992-1997 років, внаслідок інтенсивності процесу приватизації в Україні, було роздержавлено понад 56 тис. виробничо-господарських об'єктів. Це обумовило стрімке зростання кількості новостворених малих підприємницьких структур. Зокрема у 1997 р. їх кількість становила 136,2 тис. од., або на 42% більше проти 1995 р. У розрахунку на 10 тис. населення припадало 27 малих підприємств. Однак, наприкінці 90-х років ХХ ст. малі підприємства проходили організаційне становлення і їх частка у виробництві продукції була незначною. Проте уже у 2000 та 2005 рр. малі підприємства України реалізували продукції (робіт, послуг) відповідно 8,1 та 5,5 % до їх загального обсягу по економіці в цілому. Істотний обсяг нарощування виробництва і реалізації продукції суб'єктами малого підприємництва відмічено починаючи з 2006 і до 2013 р. Так, за 2006 р. було реалізовано продукції на суму 357252,6 млн.грн., або в 4,3 разу більше проти 2005 р. Приріст реалізації продукції в 2012 р. перевищував показник 2006 р. у 1,9 рази. Незначні відмінності спадної тенденції спостерігаються у 2013 р. порівняно з 2012 р. (-219,6 млн. грн.).

Проте загальнодержавний стан сфери малого підприємництва не дає повної уяви про тенденції розвитку його в регіональному розрізі.

В ході дослідження встановлено, що регіональний економічний простір України характеризується глибокою його стратифікацією навіть по кількісних і обсягових показниках (рис. 2).

Результати аналітичних досліджень засвідчили, що у Закарпатській області спостерігається зниження екстенсивних та підвищення інтенсивних показників розвитку малого підприємництва (рис. 3).

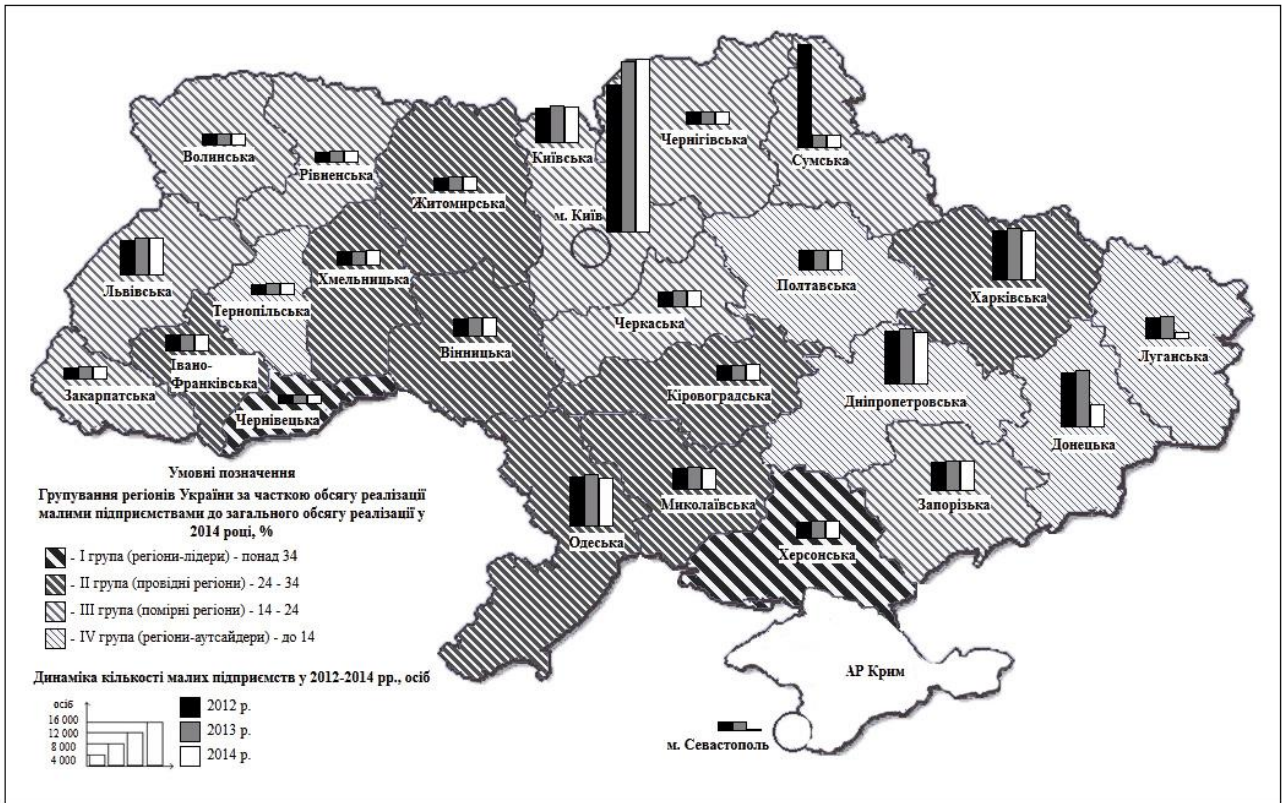

Рис. 2. Групування регіонів України за кількістю суб'єктів малого бізнесу і часткою обсягів реалізованої ними продукції у 2014 р.

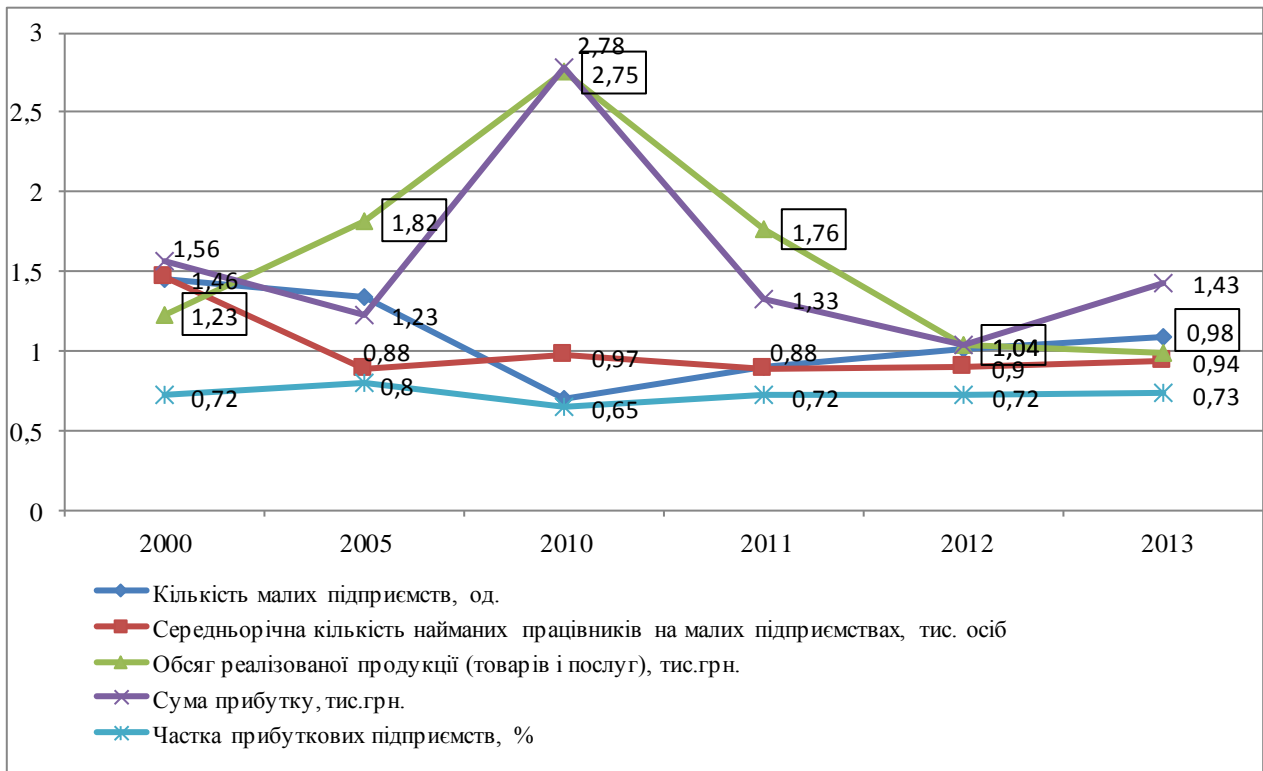

Рис. 3. Основні показники розвитку малих підприємств у Закарпатській області

Нинішнє уповільнення розвитку сфери малого підприємництва пояснюється рядом факторів, як місцевого так і загальнодержавного значення. У зв'язку з цим, пошук шляхів щодо підвищення ефективності функціонування малого підприємництва в межах децентралізації владних повноважень потребує

ретельного дослідження використання потенціалу територіальних громад та мінімізації загроз, що впливають на розвиток сфери малого бізнесу.

Дисертантом охарактеризовано вплив на розвиток підприємницької сфери регіональних факторів, які відображають загальні умови розвитку окремих видів підприємницької діяльності, рівень підтримки їх місцевими органами влади, доступність фінансових, людських та матеріальних ресурсів, обсяги територіальних споживчих ринків, рівень розвитку інфраструктури тощо. Дослідження регіональних чинників має на меті визначити переваги та недоліки ведення малого бізнесу на окремих територіях та розроблення пропозицій до місцевих органів влади щодо пом'якшення можливих факторів і створення сприятливого інституційного, інвестиційного та інфраструктурного середовища.

Одним із основних індикаторів розвитку малого підприємництва є його вплив на формування валового регіонального продукту. Вагомими факторами, які впливають на його обсяги та структуру є динаміка стану високотехнологічних сфер економічної діяльності, формування інвестиційної привабливості регіону, обсяги залучення інвестицій, які впливають на рівень ділової активності в регіоні, а також зовнішньоекономічна активність підприємницьких структур.

З метою визначення рівня та напряму впливу зазначених факторів на рівень розвитку сфери малого бізнесу в Закарпатті дисертантом проведено багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз. Вихідні дані для побудови моделі наведено в табл. 1.

Таблиця 1

**Індикатори розвитку підприємств сфери малого бізнесу
в Закарпатській області**

	Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) у діючих цінах відповідних років, тис.грн.	Валовий регіональний продукт ВРП, млн., грн.	Чисельність економічно активного населення, тис. чол.	Капітальні інвестиції, млн.грн.	Обсяги експорту, млн. дол. США	Обсяги імпорту, млн. дол. США
	У	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
2003	89519,7	4998	592,9	1180,0	414,5	453,3
2004	100588,5	5297	586,0	1340,2	605,4	614,4
2005	118883,4	6700	592,3	1381,3	552,3	686,4
2006	6380,0	8185	584,6	2335,1	676,8	951,7
2007	148816,4	10508	584,6	3035,8	1148,0	1552,5
2008	10896,3	13208	590,0	3777,2	1220,6	1866,1
2009	9444,8	12542	582,6	2429,3	935,0	952,9
2010	11521,9	15299	582,2	3351,5	1156,6	1348,6
2011	10501,3	18054	577,9	3051,9	1397,6	1997,9
2012	7330,3	21404	581,4	2736,1	1385,3	2009,1
2013	7469,7	20505	586,8	2645,8	1300,0	2062,5
середнє значення	47395,66	12427,27	585,5727	2478,564	981,1	1317,764

Джерело: Розраховано автором за статистичними даними

Комплексну взаємодію зазначених факторів (X_1, X_2, \dots, X_n) з результативним показником (Y_x) можна описати рівнянням лінійної багатofакторної регресії виду:

$$Y_x = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_nx_n, \quad (3)$$

Для визначення рівняння регресії, нами було використано пакет прикладних програм MS Office Excel – 2007. У результаті, отримано рівняння виду:

$$Y = -3349675 - 19,72x_1 + 5815,3x_2 + 83x_3 + 540x_4 - 64,3x_5 \quad (4)$$

Розрахунки засвідчили, що отримана величина коефіцієнта множинної кореляції R (0,90) характеризує наявність у моделі високої взаємозалежності факторів.

Дослідження засвідчило, що за динамікою рейтингу конкурентоспроможності регіонів України, Закарпатська область, не зважаючи на обмеженість виробничих ресурсів, протягом 2008-2010 рр. займала стійку провідну позицію. Проте починаючи з 2011 р. область за загальним показником конкурентоспроможності з кожним роком втрачала досягнутий рівень, що пов'язано передусім із погіршенням інвестиційного клімату в регіоні та припиненням умов вільної економічної зони. Проте в прогнозному періоді рейтинг конкурентоспроможності Закарпатської області підвищується.

За результатами прогнозного рейтингового оцінювання у роботі окреслено можливості та загрози розвитку підприємств малого бізнесу в регіоні, що дало можливість розробити стратегію активізації підприємницького середовища та підвищення рівня ділової активності у сфері малого бізнесу. На основі проведеного аналізу можливостей і загроз, автором визначено своєрідний профіль підприємницької діяльності на Закарпатті. Найбільшими перевагами є сприятливі інституційні умови для розвитку бізнесу, що в умовах децентралізації зумовлює спрощені підходи до ведення підприємницької діяльності, довіра бізнесу до місцевої влади. Позитивними показниками характеризується також рівень розвитку інфраструктури та розміри споживчого ринку. Основними ринковими перепонами зараз є низька ефективність маркетингової діяльності та муніципального менеджменту, дефіцит висококваліфікованих кадрів та недоступність фінансових ресурсів.

В ході дослідження дисертантом встановлено, що всупереч новаторської активності та високому технологічному рівню виробництва, найнижчі позиції в рейтингу Закарпаття займає за рівнем інноваційної спрямованості сфери підприємництва. Основними бар'єрами є відсутність та низька ефективність роботи науково-дослідних установ, практична відсутність взаємозв'язків між науковими розробками та їх комерціалізацією.

Третій розділ – «Концептуальні засади розвитку сфери малого підприємництва регіону на перспективу» – присвячений узагальненню зарубіжного досвіду щодо розширення форм активізації розвитку сфери малого підприємництва в регіоні.

Дисертантом аргументовано, що розвиток сфери малого підприємництва потребує формування дієвого механізму державного регулювання через державну підтримку підприємництва передусім на інституціональних засадах.

Пріоритетними завданнями у цій сфері є забезпечення публічності та прозорості державної регуляторної політики; формування кадрового потенціалу, що спроможний забезпечити ефективну діяльність та правовий захист діяльності суб'єктів малого підприємництва та активізація діяльності громадських об'єднань підприємців.

Перехід до нової якості регіонального менеджменту в умовах децентралізації владних повноважень неможливий без забезпечення партнерства між державою, бізнесом та громадськістю. Така співпраця посідає провідне місце серед механізмів, що дозволяють ефективно вирішити проблему обмеженості ресурсів місцевого розвитку в процесі підприємницької діяльності шляхом об'єднання зусиль, потенціалів та узгодження інтересів (рис. 4).

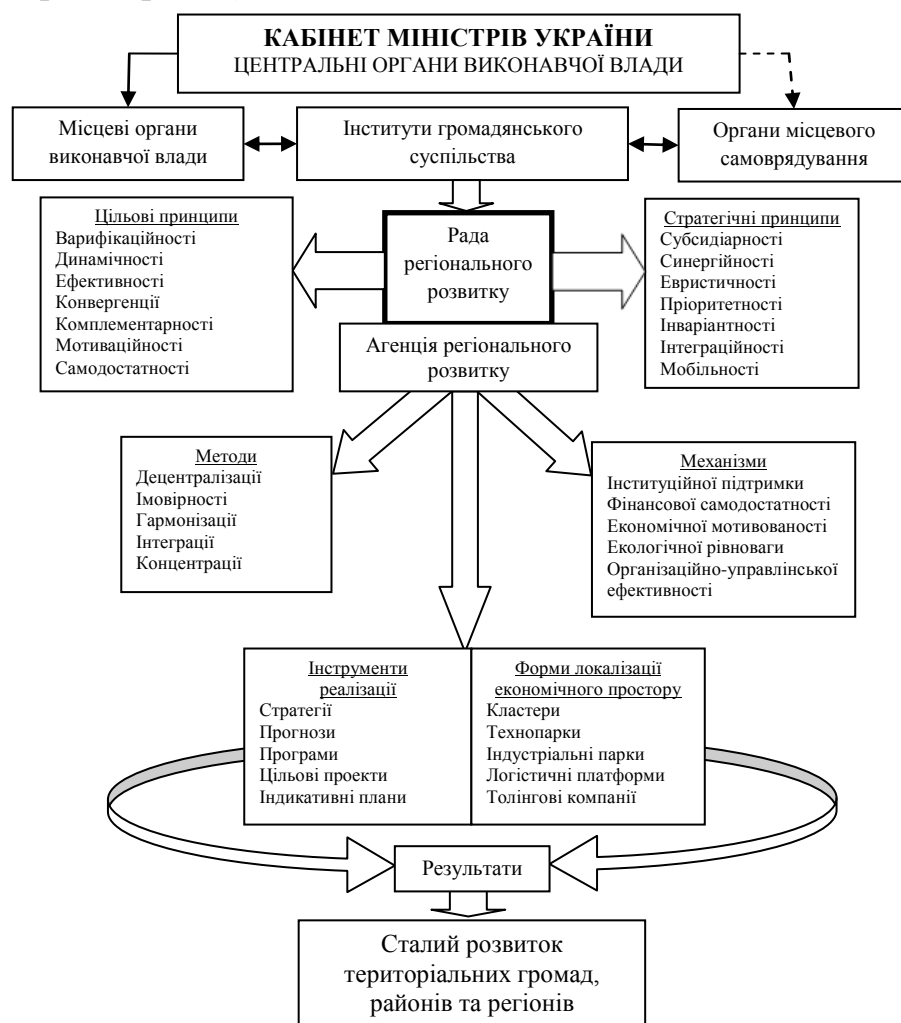

Рис. 4. Концептуальна схема підтримки сфери малого підприємництва регіону в умовах децентралізації владних повноважень

Випереджаючий розвиток малого та середнього підприємництва в регіональному зрізі є одним з найбільш продуктивних засобів вирішення низки економічних, соціальних та екологічних проблем як окремих громад так і територій в цілому.

На думку автора серед численних форм локалізації регіонального економічного простору через формування мережових та інших територіально-виробничих форм господарства вагому роль відіграють толінгові компанії.

Як свідчить зарубіжний досвід, одним із вагомих інструментів забезпечення ефективного функціонування суб'єктів господарювання, зокрема у сфері підприємництва є толінг, тобто виробництво продукції на давальницькій сировині. В умовах економічної кризи застосування толінгових операцій є вигідним передусім для тих суб'єктів господарювання в малому бізнесі, які мають проблеми із завантаженням виробничого обладнання, або цілковитою чи частковою відсутністю сировинних ресурсів для функціонування. Виникає необхідність активізації поряд з класичним і внутрішнього толінгу, де поєднуються інтереси вітчизняних суб'єктів економічних відносин, зокрема постачальника сировини, посередника, виготовлювача продукції, що відбувається всередині країни і не потребує перетину кордону.

Обґрунтовано, що толінг слід розглядати як одну з перспективних форм співробітництва, яка дозволить активізувати розвиток регіональної економічної системи за рахунок використання людських, природних та виробничих ресурсів, розвитку виробничої та соціальної інфраструктури та забезпечення ефективної зайнятості через мотивацію розвитку сфери малого та середнього бізнесу в регіоні.

З метою визначення перспектив регіонального розвитку сфери малого підприємництва дисертантом розроблено прогноз розвитку основних впливових факторів за екстраполяційним підходом (табл. 2)

Таблиця 2

**Прогнозування тенденцій розвитку сфери малого підприємництва в
Закарпатській області**

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Прогнозований приріст 2020/2014 %
Обсяг реалізованої продукції малим бізнесом (робіт, послуг) у діючих цінах відповідних років, тис.грн.	3954,2	3924,4	4361,8	4726,7	4974,6	5328,0	5981,6	151,3
Валовий регіональний продукт ВРП, млн. грн.	28053,9	32597,5	41130,0	35868,3	35490,9	37728,7	39107,3	139,4
Чисельність економічно-активного населення, тис. чол.	580,2	580,0	578,7	578,8	577,9	577,0	577,3	99,5
Капітальні інвестиції, млн.грн.	3954,5	4090,9	4133,5	3973,0	4014,3	4207,9	4653,5	117,7
Обсяги експорту, млн. дол.США	1818,6	1941,5	2141,6	2247,8	2340,0	2623,2	2991,6	164,5
Обсяги імпорту, млн. дол. США	2758,5	2912,0	2906,4	2900,4	2900,0	2900,0	2922,6	105,9

Джерело: розробка автора

Дослідженням підтверджено, що за незмінної дії основних макроекономічних чинників та послідовної реалізації політики децентралізації владних повноважень обсяг продукції та послуг малого підприємництва до 2020 р. зросте у порівнянні з 2014 роком на 151,3%. Позитивні тенденції спостерігаються у напрямі збільшення капітальних інвестицій та зовнішньоекономічної активності. За стабільності інших факторів, валовий регіональний продукт може зрости у 1,4 рази. Наведені тенденції свідчать про зростання ролі як великого так і малого та середнього бізнесу у розвитку регіону. Разом з тим, збільшення ділової активності малого підприємництва є запорукою стабільного зростання валового регіонального продукту будь-якого регіону. При цьому прогнозується випереджаюче зростання обсягів експорту та уповільнююча тенденція щодо імпорту, що призведе у 2020 році до позитивного сальдо зовнішньої торгівлі. Чисельність економічно активного населення матиме стабільну тенденцію з урахуванням демографічних тенденцій останніх років.

Автором обґрунтовано перспективні напрями розвитку окремих видів підприємницької діяльності у Закарпатській області. На думку автора, цьому сприятиме моніторинг та задіяння мінерально-сировинних та інших економічних ресурсів, що незадіяні у функціонуванні великого та середнього бізнесу; врахування просторових особливостей, традицій та ментальності місцевого населення; створення розгалуженої виробничої та ринкової інфраструктури, інформаційна підтримка та популяризація пріоритетних видів діяльності; преференційні заходи для захисту власного ринку товарів і послуг в контексті імпортозаміщення.

ВИСНОВКИ

В рамках дисертаційного дослідження доведено, що сфера малого підприємництва у різних сферах і видах економічної діяльності окреслює його важливу роль в економічному зростанні країни, соціальному забезпеченні і підвищенні добробуту населення, розвитку регіонів та країни в цілому. Сфера малого бізнесу є невід'ємною складовою ринкової господарської системи, без якої економіка не здатна існувати, справляє вагомий вплив на інноваційний розвиток, насичення ринку товарами і послугами, підвищення рівня зайнятості населення, наповнення місцевих бюджетів. Результати дослідження дозволили сформулювати узагальнюючі висновки та практичні рекомендації, найвагомішими серед яких є:

1. Систематизовано і узагальнено теоретичні підходи до функціонування і розвитку сфери малого підприємництва в умовах відкритості ринкового простору, що дозволило виокремити авторське бачення його сутності, як особливого виду господарської діяльності, що базується на вимогах чинного законодавства, врахуванні творчих здібностей підприємця, задіянні інноваційних підходів, самозайнятості, власному ризику і майновій відповідальності, спрямованої на отримання прибутку. Окреслено основні класифікаційні ознаки суб'єктів господарювання сфери підприємництва за видами економічної діяльності, формами власності, інноваційною спрямованістю, чисельністю працюючих тощо.

2. Визначено систему методологічних, ситуаційних, цільових та стратегічних принципів та методи оцінки рівня розвитку підприємницького середовища в регіоні, що в умовах децентралізації владних повноважень дозволяє задіяти вплив екзогенних та ендогенних факторів на модернізацію регіональної господарської системи.

3. У ході аналізу стану та тенденцій функціонування малого підприємництва в регіонах України і, зокрема в Закарпатській області, виявлено, що недостатньо реалізованим залишається потенціал суб'єктів господарювання малого бізнесу. Дослідженням підтверджено тенденції підвищення інтенсивних та зниження екстенсивних індикаторів розвитку малих підприємств регіону, спостерігається зменшення загальної кількості малих підприємств, чисельності задіяних трудових ресурсів, збільшення негативного фінансового сальдо, зменшення частки малого підприємництва у формуванні валового регіонального продукту. Водночас, позитивними є тенденції щодо зростання рентабельності операційної діяльності, чистого прибутку підприємств, зростання заробітної плати працюючих та валових капітальних інвестицій.

4. Узагальнення результатів рейтингового аналізу конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості регіонів сприяло виявленню основних тенденцій, можливостей і загроз розвитку сфери малого підприємництва на рівні регіону. За підсумками оцінки можливостей і загроз виокремлено конкурентні переваги Закарпаття, які обумовлюються сприятливими інституційними умовами ведення бізнесу на основі спрощених підходів до започаткування нового бізнесу, довіри до місцевих органів влади; рівнем розвитку та розмірами регіонального ринку товарів і послуг; близькістю кордонів та відносно розвинутою інфраструктурою. Суттєвими загрозами, що перешкоджають активізації підприємницької діяльності у регіоні є високий рівень монополізації ринку; низький рівень розвитку ринку фінансових та маркетингових послуг; порівняно низький рівень людського потенціалу задіяного у сфері малого підприємництва тощо.

5. Розроблено концептуальну схему взаємодії ієрархічних рівнів та структури органів влади в напрямку підтримки сфери малого підприємництва та посилення його впливу на збалансований і комплексний розвиток регіональних господарських систем в умовах децентралізації владних повноважень.

6. Виявлено, що в умовах економічної кризи серед інших форм реалізації регіонального потенціалу важливою складовою активізації підприємництва є застосування толінгових операцій, що є вигідним передусім для тих суб'єктів господарювання в малому бізнесі, які мають проблеми із завантаженням виробничого обладнання, або цілковитою чи частковою відсутністю сировинних ресурсів для функціонування. Виникає необхідність в активізації поряд з класичним і внутрішнього толінгу, де поєднуються інтереси вітчизняних суб'єктів економічних відносин, зокрема постачальника сировини, посередників, виготовлювача продукції, що відбувається всередині країни і не потребує перетину кордону.

7. Прогнозування регіональних тенденцій розвитку сфери малого підприємництва за основними факторами та екстраполяційним підходом, дало змогу окреслити низку пріоритетних завдань щодо їх перспективного зростання, серед яких основними є: інформаційне забезпечення суб'єктів господарювання; надання консультаційних послуг підприємцям-початківцям з метою їх швидкої адаптації у бізнес-середовищі; створення сприятливих умов для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій з метою підвищення привабливості малого бізнесу; розроблення та реалізація програм з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації управлінських кадрів у сфері підприємництва, в тому числі й можливості вивчення зарубіжного досвіду.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

Фахові видання

1. Волощук Н. Ю. Толінг як взаємовигідне партнерство у транскордонному співробітництві спільних підприємств Закарпаття /Н. Ю. Волощук// Науковий вісник УжНУ. Серія „Економіка”. Спецвип. № 20 Ужгород, 2006. – С. 112-119. (0,82 д.а.)

2. Волощук Н. Ю. Особливості розвитку малого підприємництва в аграрному секторі регіону /Н. Ю. Волощук// Науковий вісник УжНУ. Спецвип. № 22. Ч. III. Ужгород, 2007. – С. 152-156. (Серія „Економіка”). (0,6 д.а.)

3. Волощук Н. Ю. Підприємницька діяльність як важливий фактор розвитку економіки регіону / Н. Ю. Волощук// Вісник Хмельницького національного університету. № 5 2007/Т. 2. – 2007. – С. 237-241. (Серія "Економічні науки") (0,51 д.а.)

4. Волощук Н. Ю. Сучасні проблеми малого підприємництва прикордонного регіону / Н. Ю. Волощук// Науковий вісник УжНУ. Спецвип. № 28. Ч. I. Ужгород, 2009. – С. 59-64. (Серія „Економіка”).(0,6 д.а.)

5. Волощук Н. Ю. Регіональні засади розвитку підприємництва: аналітичний аспект/М. А. Лендел, Н. Ю. Волощук, М. Й. Черевко//Науковий вісник УжНУ. Спецвип. № 33. Ч. 2. Ужгород, 2011. – С. 147-151. (Серія „Економіка”).(0,53 д.а., особистий внесок – досліджено основні показники діяльності малих підприємств Закарпатської області).

6. Волощук Н. Ю. Теоретичні засади підприємництва: аналітичний аспект / М. А. Лендел, Н. Ю. Волощук, Н. М. Жулканич // Науковий вісник УжНУ. Вип. № 35. Ч. 1. Ужгород, 2012. – С. 13-17. (Серія „Економіка”). (0,57 д.а. особистий внесок – досліджено наукові підходи до сутності "підприємництва").

7. Волощук Н. Ю. Передумови і реалії розвитку підприємництва в аграрній сфері Закарпаття/М. А. Лендел, Н. Ю. Волощук// Науковий вісник УжНУ. Вип. 2 (39). Ч. 2. Ужгород, 2013. – С. 177-182. (Серія „Економіка”) (0,63 д.а., особистий внесок – досліджено передумови становлення, формування і розвитку малого підприємництва на селі).

8. Волощук Н. Ю. Тенденції і напрями діяльності та розвитку суб'єктів малого підприємництва/ М. А. Лендел, Н. Ю. Волощук, М. Й. Черевко// Науковий вісник УжНУ. Вип. 1(38). Ч.1. Ужгород, 2013. – С. 186-195. (Серія "Економіка"). *(0,53 д.а., особистий внесок – досліджено напрями забезпечення ефективної діяльності і розвитку суб'єктів малого підприємництва).*

9. Волощук Н. Ю. Мале підприємництво як динамічний сектор розвитку регіону/Н. Ю. Волощук//Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 9, Ч. 4. – С. 151-155. (Серія "Економічні науки"). *(0,62 д.а.)*

10. Волощук Н. Ю. Теоретичні підходи до дослідження сутності категорії малого підприємництва / Н. Ю. Волощук// Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2015. Вип. 2(4). Ч. 2. – С. 13-17. (Серія „Економіка”). *(0,59 д.а.)*

Публікації у виданнях іноземних держав

11. Волощук Н. Ю. Перспективы активизации развития малого предпринимательства на региональном уровне /Н. Ю. Волощук// Международный научный журнал "Символ науки". Международный Центр инновационных исследований "Омега Сайнс". г. Уфа, 2015. – С. 95-98. *(0,24 д.а.)*

12. Волощук Н. Ю. Государственная регуляторная политика в сфере малого предпринимательства [Электронный ресурс]/Н. Ю. Волощук// Администрация, управление и экономика. Варненски Свободен Университет "Черноризец Храбър" Варна. Брой 8, 2015. – С. 2-8. – Режим доступа: <http://ejournal.vfu.bg/bg/administrationandmanagment.html> *(0,33 д.а.)*

13. Волощук Н. Ю. Факторний аналіз умов розвитку малого підприємництва прикордонного регіону/Л. М. Газуда, Н. Ю. Волощук// Scientific Journal «ScienceRise» № 5/3(10) 2015. – С. 7-12. *(0,72 д.а. – особистий внесок - проведено багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз умов регіонального розвитку малого бізнесу за основними індикаторами)*

Публікації в інших виданнях

14. Волощук Н. Ю. Відкритість, активна участь у міжнародному розподілі праці – шлях до процвітання регіону, держави / Н. Ю. Волощук// Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. Вип. 213.: В 6 т. Т. II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – С. 560-573. *(0,68 д. а.)*

Матеріали конференцій

15. Волощук Н. Ю. Зовнішньоторговельний та виробничий комплекс вільної економічної зони/ Н. Ю. Волощук// Актуальні питання гуманітарних, економічних і правових наук та їх інформаційне забезпечення : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (18-19 вересня 2001 р.). Хуст, 2001. – С. 121-124. *(0,12 д.а.)*

16. Волощук Н. Ю. Підприємництво в Україні та досвід країн перехідної економіки/ Н. Ю. Волощук// Матеріали науково-практичної

конференції: "Роль освіти у відродженні регіонів України" (20-22 травня 2002 р.). Хуст, 2002. – С. 27-30. (0,17 д.а.)

17. Волощук Н. Ю. Реалії підприємницької діяльності регіону / Н. Ю. Волощук// Проблеми агропромислового комплексу Карпат. Міжвідомчий тематичний науковий збірник, 11-12. – 2002-2003. – С. 47-50. (0,26 д.а.)

18. Волощук Н. Ю. Роль менеджменту у вирішенні проблеми підприємництва регіону / Н. Ю. Волощук// Научно-техническое развитие: экономика, технологии, управление : Матеріали II Міжнародної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (9-12 квітня 2003 р.). – Київ, 2003. – С. 308-309. (0,16 д.а.)

19. Волощук Н. Ю. Менеджмент – вибір напрямку життєдіяльності підприємства /Н. Ю. Волощук// Розвиток народногосподарського комплексу Карпатського регіону : Матеріали науково-практичної конференції (20-22 травня 2003 р.). – Хуст, 2003. – С. 36-40. (0,28 д.а.)

20. Волощук Н. Ю. Мікробізнес в умовах трансформації економіки України / Н. Ю. Волощук// Проблеми сталого природокористування в Карпатському регіоні (екологія, освіта, бізнес) : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Хуст-Рахів, 10-11 травня 2006 р.); ред. кол.: Гамор Ф. Д. (відп. ред.) та ін. – Рахів, 2006. – С. 5-9. (0,3 д. а.)

21. Волощук Н. Ю. Роль малого підприємництва у функціонуванні економіки регіону/ Н. Ю. Волощук// Перспективи економічного зростання: теоретичні та практичні аспекти: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19-20 грудня 2014 р.)/ГО "Центр економічних досліджень та розвитку". – У 2-х частинах. - Одеса.: ЦЄИР, 2014. Ч. 2. (148 с.). – С.29-31. (0,19 д.а.)

22. Волощук Н. Ю. Становлення і розвиток малого підприємництва: регіональний аспект / Н. Ю. Волощук// Міжнародній науково-практичній конференції “Розвиток національної економіки: теорія і практика”(Івано-Франківськ, 3-4 квітня 2015 р.). – Івано-Франківськ, 2015. – С. 325-326. (0,23 д.а.)

23. Волощук Н. Ю. Аналіз наукових підходів до визначення підприємництва як виду діяльності / Н. Ю. Волощук// Інвестиційно-інноваційні засади розвитку національної економіки в ринкових умовах: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 24-25 квітня 2015 р.); ред. кол.: Лендел М. А. (гол. ред.) та ін. – Ужгород-Мукачево: Вид-во "Карпатська вежа", 2015. – С. 326-328. (0,12 д.а.)

24. Волощук Н. Ю. Розвиток малого підприємництва регіону за видами економічної діяльності [Електронний ресурс]/Н. Ю. Волощук// Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція: “Проблеми економіки, менеджменту та сільської кооперації” (м. Дубляни 12-13 травня 2015 р.). – Дубляни, 2015. – Режим доступу : <http://www.lnau.lviv.ua/lnau/attachments/> - С. 208-211. (0,19 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Волощук Н. Ю. Регіональні особливості розвитку сфери малого підприємництва. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Чернігівський національний технологічний університет. - Чернігів, 2016.

Дисертаційну роботу присвячено дослідженню теоретичних і практичних засад становлення і розвитку сфери малого підприємництва на регіональному рівні. Обґрунтовано економічну сутність і роль малого підприємництва для забезпечення соціально-економічного розвитку регіону.

Виокремлено складові забезпечення підприємницької діяльності з структуризацією факторів впливу, видів та моделей підприємництва, суспільних вигод та функцій держави у процесі оптимізації діяльності у сфері малого підприємництва.

Здійснено аналіз регіональних особливостей і передумов розвитку сфери малого підприємництва. Виявлено основні тенденції, можливості і загрози розвитку малого бізнесу в Україні та Закарпатській області, шляхом проведення рейтингового аналізу конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості регіонального розвитку. Окреслено конкурентні переваги регіону в контексті інвестиційного та бізнес-клімату, що обумовлюються сприятливими інституційними умовами ведення бізнесу на основі спрощених підходів до започаткування нового бізнесу, довіри до місцевих органів влади тощо.

Запропоновано концептуальні підходи до формування сприятливого підприємницького середовища на основі прогнозування тенденцій розвитку сфери малого бізнесу регіону за методом екстраполяції, що сприятиме активізації діяльності регіональних суб'єктів господарювання у сфері малого підприємництва.

Ключові слова: становлення і розвиток сфери малого підприємництва, регіональні особливості і передумови, малий бізнес, активізація діяльності, тенденції, можливості, загрози, регіональний рівень.

АННОТАЦИЯ

Волощук Н. Ю. Региональные особенности развития сферы малого предпринимательства. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 - развитие производительных сил и региональная экономика. - Черниговский национальный технологический университет. Чернигов, 2016.

Диссертационная работа посвящена исследованию теоретических и практических основ становления и развития сферы малого предпринимательства на региональном уровне. Обоснованно экономическую сущность и роль малого предпринимательства для обеспечения социально-экономического развития региона. Систематизированы и обобщены теории и научные подходы к функционированию и развитию малого

предпринимательства в условиях рыночных отношений, что позволило предложить авторское определение понятия малого предпринимательства, как особого вида хозяйственной деятельности с учетом инновационных подходов, творческих способностей предпринимателя, самозанятости, собственном риска и имущественной ответственности, направленной на получение прибыли, и функционирует согласно действующему законодательству.

Определены основные классификационные признаки субъектов хозяйствования сферы малого предпринимательства по видам деятельности, численности работающих, формам собственности, инновационной направленности бизнеса.

Выделены составляющие обеспечения предпринимательской деятельности с структуризацией факторов влияния видов и моделей предпринимательства, общественных выгод и функций государства в процессе оптимизации деятельности в сфере малого предпринимательства.

Выявлены проблемные вопросы обеспечения эффективного функционирования сферы малого предпринимательства, что связано с высокой зависимостью региональной экономики от конъюнктурных колебаний на внешних рынках и стабильности их развития, низким уровнем организации межрегионального и трансграничного сотрудничества, высоким уровнем теневого сектора экономики в целом.

Предложены концептуальные подходы к формированию благоприятной предпринимательской среды на основе прогнозирования тенденций развития малого бизнеса региона по методу экстраполяции, что будет способствовать активизации деятельности региональных субъектов хозяйствования в сфере малого предпринимательства. Среди приоритетных задач перспективного развития малого предпринимательства региона обозначены: информационное обеспечение субъектов хозяйствования, предоставление консультационных услуг предпринимателям, привлечение отечественных и иностранных инвестиций; подготовка квалифицированных управленческих кадров для ведения малого бизнеса, а также содействие по изучению зарубежного опыта, в частности стажировку за рубежом, и тому подобное.

Ключевые слова: становление и развитие сферы малого предпринимательства, региональные особенности и предпосылки, малый бизнес, активизация деятельности, тенденции, возможности, угрозы, региональный уровень.

SUMMARY

Voloshchuk N.Y. Regional peculiarities of development in the sector of small entrepreneurship. - Manuscript.

The thesis for obtaining the scientific degree of the Candidate of Sciences in Economics, specialty 08.00.05 – Development of productive forces and regional economy. – Chernihiv National University of Technology. - Chernihiv, 2016.

The thesis is dedicated to the study of theoretical and practical bases of starting and development of the sector of small entrepreneurship at the regional level. The

economic sense and role of the small entrepreneurship in social and economic development of the region are substantiated.

The elements of supporting entrepreneurial activity are defined with structuration of influencing factors, kinds and models of entrepreneurship, social benefits and functions of the state in the process of optimization of activities in the sector of small entrepreneurship.

The analysis of regional peculiarities and preconditions for development of small entrepreneurship is conducted. The main tendencies, opportunities and threats for development of small business in Ukraine and Transcarpathian region are defined by means of ranking assessment of competitiveness and investment attractiveness of the regional development. The competitive advantages of the region are outlined in the context of investment and business climate, which is caused by favorable institutional conditions for business based on simplified approaches to starting new businesses, trust to local governments etc.

The conceptual approaches are suggested to development of favorable entrepreneurial environment based on forecasting tendencies of development in the sector of small business, using extrapolation method, which will support the activation of activity of regional economic entities in the sector of small entrepreneurship

Key words: starting and development of the sector of small entrepreneurship, regional peculiarities and development of the sector of small entrepreneurship, regional peculiarities and preconditions, small business, activation of activity, tendencies, opportunities, threats, regional level.